

KEMALİST SOSYALİZM, KEMALİST KOMÜNİZM

6 Şubat 2026

Yıldırım Koç

“Kemalist sosyalizm”, çok eskilerde de ara sıra kullanılan ve ancak üzerinde fazla çalışılmamış bir kavramdı.

1976 yılında *İlerici Yurtsever Gençlik Dergisi*'nde şöyle deniyordu: “Bu tip sosyalizm anlayışına örnek olarak şunları sayabiliriz: Arap Sosyalizmi, Yeşil Sosyalizm, Nasır Sosyalizmi, İslâm Sosyalizmi, Burma Sosyalizmi, Kemalist Sosyalizm, Türk Sosyalizmi v.s.” (*İlerici Yurtsever Gençlik*, “Gençlik ve İdeoloji Savaşımı – I,” 7 Haziran 1976, Sayı 15;7)

Aynı derginin bir sonraki sayısında da aynı kavram kullanılıyordu: “Nitekim Kemalizm ile bu tür sosyalizm anlayışının doğal bileşimi sonucu özünde milliyetçi ve ütopyik olan Kemalist Sosyalizm ya da Türk Sosyalizmi teorileri ortaya çıktı. Fakat etkili olamadı.” (*İlerici Yurtsever Gençlik*, “Gençlik ve İdeoloji Savaşımı-II”, 21 Haziran 1976, Sayı 16;6)

1978 yılında *Ürün Sosyalist Dergi*'de yayımlanan bir yazıda da bu kavram kullanılmıştı:

“27 Mayıs'la birlikte güçlü bir anti -emperyalist düşünce akımı gelişmişti. Ulusçu düşünceler çeşitli biçimler alıyordu. Kimi ilerici, kimi gerici. İlerici olanlar sosyalist düşünceye yaklaşıyor, ondan esinleniyor, bunlar birbirine karışıyordu. Bunun sonucunda sosyalizm adı altında gerçekte ulusçu olan düşünceler ortaya çıktı. ‘Milli Sosyalizm’, ‘Kemalist Sosyalizm’, ‘Türk Sosyalizmi’ gibi. TİP bu görüşlerle tartışıyor ve cephe alıyordu. Ne var ki, o da kendi içinde ideolojik olarak bir bütün değildi. Sapmalara gebeydi. Nitekim çok geçmeden Aybar'ın ‘Türkiye’ye özgü, güler yüzlü, insancıl sosyalizm’ adı altındaki revizyonist gerici sapması boy verdi. Boran ekibi ise sapmaların etkisi altındaki ideolojik bulanıklıkları nedeniyle partiyi toparlayıcı, parti militanlarını doyurucu olmadılar.” (Ahmet Remzi Torun, “Legal Marksizm ve Legal Sosyalist Partiler”, *Ürün Sosyalist Dergi*, Ocak 1978, Sayı 43;66)

1996 yılında *Söz Dergisi*'nde de bu kavrama rastlanmaktadır: “Türkiyeli sosyalistlerin bir çoğundaki ‘Kemalist sosyalizm’ anlayışının yansıması söz konusudur.” (Sedat Kalıpçı, “Ağabey Medya ve Eşitlik Denklemine Olanakları” *Söz*, 27 Nisan 1996, Sayı 63;10)

Önder Ece'de, 9 Martçılara ilişkin bir çalışmada bu kavramı kullanmakta ve 9 Martçılarının programının “sol Kemalist veya Kemalist-Sosyalist” olduğunu belirtmektedir (Önder Ece, *9 Mart 1971 Türkiye’de Sol Darbe Teşebbüsü*, Kopernik Yay., İstanbul, 2021;188).

Ancak bu kavramın etraflı olarak ele alındığı en önemli çalışma, Olgun Özden'in bir yazısıdır.

Olgun Özden, “Kemalist Bir Sosyalizm Mümkün mü?” yazısında çeşitli ülkelerde uygulanan farklı “sosyalizm” anlayışlarını özetledikten sonra şöyle demektedir:

“Kemalist bir sosyalizm, yalnızca teorik olarak mümkün değil; Türkiye'nin bugünkü siyasal ve toplumsal koşulları içinde zorunludur. Türkiye’de emekçi sınıfların yeniden politik bir güç haline gelebilmesi, laiklik, kamuculuk ve bağımsızlık taleplerinin sınıfsal bir programla birleşmesine bağlıdır. Bu birleşmenin en geniş maddi zemini ise Kemalist toplumsal birikimdir. (...)

“Kemalist sosyalizm, ne geçmişe dönüş nostalgisidir, ne de ideolojik bir eklektizm arayışı. Aksine, Türkiye’de sosyalizmin toplumsal çoğunlukla buluşabilmesinin, devleti sermayenin değil halkın çıkarları doğrultusunda yeniden örgütlemenin ve emperyalizme karşı gerçek bir siyasal hattın kurulmasının adıdır.” (*Bilim ve Sosyalizm*, Ocak/Şubat 2026, Sayı 15;24)

Mustafa Kemal Paşa'nın uyguladıklarına, Türkiye'ye özgü bağımsızlıkçı, milliyetçi ve demokratik bir sosyalizm modeli denebilir. Şevket Süreyya Aydemir 1962 yılındaki yazılarında "Türk sosyalizmi" kavramını kullanmıştı. "Kemalist sosyalizm" kavramının Kemalist Devrim'e de doğrudan gönderme yaparak konuyu daha iyi ifade ettiği söylenebilir.

Kurtuluş Savaşı yıllarında kullanılan bir kavram ise "komünist Kemalistler" veya "Kemalist komünistler"dir.

Bilge Criss, 1993 yılında yayımlanan *İşgal Altında İstanbul* kitabında, bir Fransız istihbarat raporuna dayanarak, şunları yazıyordu: "İstanbul'daki başlıca komünist-Kemalist gruplar ise şunlardır: Laz grupları, yani Beykoz'daki Ali Bey grubu, Kara Mehmet grubu ve Hasan (Beykoz'daki kayıkçı) grubu. (...) Kasım 1921 tarihli Fransız istihbarat raporunda sözü edilen komünist-Kemalist gruplar, İstanbul'daki yabancı komünistler arasında istihbarat çalışmalarını yapmayı sürdürmüş olabilirler." (Bilge Criss, *İşgal Altında İstanbul, 1918-1923*, İletişim Yay., 1.Baskı, İstanbul, 1993, 7. Baskı 2008;84)

Bilge Criss'in dayandığı 26 Kasım 1921 tarihli Fransız istihbarat raporunun ilgili bölümü de, kitabın İngilizce basımında yer aldı: Nur Bilge Criss, *Istanbul Under Allied Occupation, 1918-1923*, Brill, Leiden, 1999;85-86).

Kurtuluş Savaşı yıllarında İstanbul'da "Kemalist komünistler" in faaliyet gösterdiğine ilişkin diğer bir kaynak da, Serafim Maksimos'dur.

Serafim Maksimos (1899-1962) İstanbul'da 1920-1923 yıllarında ağırlıklı olarak azınlık işçiler arasında anarkosendikalist ve komünist çizgide faaliyet gösteren Beynelmilel İşçiler İttihadı'nın yöneticilerindendi. Anılarını 25 Aralık 1957 – 11 Nisan 1958 tarihlerinde Yunanistan'da *Makedonya Gazetesi*'nde yayımladı. Bu anılar, Stefo Benlisoy tarafından özetlendi. Bu anılarda İstanbul'da faaliyette bulunan "Kemalist Komünistler" de anlatılmaktadır. (Stefo Benlisoy, "Serafim Maksimos'un Anılarında İşgal Dönemi İstanbul'unda Sınıf ve Sosyalist Hareketler", Erol Ülker (ed.), *TKP'nin Kuruluş Süreci, Birleşik Parti Meselesi ve Akaretler Kongresi*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2025;105)

Bu konuda en kapsamlı çalışma da Erol Ülker'in "Kemalist Komünistler, İşgal İstanbul'unda Ankara'ya Bağlı Bir Sol Eğilim" yazısıdır. (*Toplumsal Tarih Dergisi*, Temmuz 2020) Bu yazıda "komünist Kemalistler" veya "Kemalist komünistler" yapılanması daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Özetle; Kurtuluş Savaşı sırasında İstanbul'da faaliyet gösteren "komünist Kemalistler" veya "Kemalist komünistler" olarak nitelendirilen bir yapılanma vardı. Bu yapının siyasi çizgisine ilişkin bir bilgi bulunmamaktadır.